УДК 338.24

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Л. Й. Кобрин

Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна

Розроблено теоретичні і практичні рекомендації щодо застосування інструментів управління виробничим потенціалом із метою підвищення результативності діяльності підприємства на основі зростання його виробничої активності з врахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку. Система управління виробничим потенціалом підприємства виконує такі функції, як планування, організація, аналіз, регулювання, облік і контроль. Їхнє виконання здійснюється завдяки прийняттю управлінських рішень, які повинні бути своєчасними й обґрунтованими.

Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення управління виробничим потенціалом підприємства мають універсальний характер і можуть застосовуватися як на різних часових рівнях управління, так і в управлінні різними аспектами економічної діяльності підприємства.

Ключові слова: *виробничий потенціал, розвиток підприємства, виробнича активність, ресурси підприємства, управління, планування, аналіз, оцінка, фактори, підприємство, ринок, конкурентоздатність.*

Постановка проблеми. В умовах конкуренції, що зростає, питання формування та управління виробничим потенціалом підприємства набувають особливої актуальності. Ефективне функціонування промислового підприємства складається з безлічі факторів, але ключовими були і залишаються ресурси підприємства. Знання рівня та резервів росту виробничого потенціалу дає змогу приймати своєчасні й економічно доцільні рішення в управлінні виробництвом та підприємством загалом, що значною мірою впливає на його поточний і перспективний стан [1]. Управління виробничим потенціалом підприємства вирішує ключові завдання оптимізації структури активів та капіталу, зростання доходів, обґрунтованості витрат, підвищення платоспроможності та зміцнення фінансової стійкості. Усе вищесказане підкреслює актуальність цього дослідження. Практичне значення розвідки полягає в тому, що запропоновані рекомендації щодо вдосконалення управління виробничим потенціалом підприємства мають універсальний характер і можуть застосовуватися як на різних часових рівнях управління, так і в управлінні різними аспектами економічної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика суті, складових та факторів розвитку виробничого потенціалу детально вивчена у працях таких вчених-економістів, як О. Ареф'єва, О. Божко, В. Гавва, З. Герасимчук, В. М. Гончаров, І. Ігнатьєва, С. Іщук, Ю. Карпенко, Н. Краснокутська, Л. Ковальська, В. Микитенко, О. Олексюк, Л. Ревуцький, І. Рєпіна, Л. Скоробогата, М. Старовойтов, О. Федонін, П. Фомін, В. Чевганова, І. Чичкало-Кондрацька та ін.

Незважаючи на значну кількість публікацій у вітчизняній і зарубіжній літературі, присвяченій дослідженням потенціалу підприємства, залишаються недостатньо розробленими питання створення дієвого механізму управління виробничим потенціалом в умовах конкуренції, що зростає.

Мета статті — розробка теоретичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління потенціалом підприємства на основі визначення конкретного інструментарію з врахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенціал підприємства характеризує його виробничі можливості, внутрішні джерела розвитку, фінансові кошти, наявні запаси обмежених ресурсів, що використовуються для досягнення певних соціально-економічних цілей у відповідних умовах господарювання. Механізм управління виробничим потенціалом — це складова частина загального процесу управління підприємством. Управління формуванням та розвитком виробничого потенціалу підприємства прямо залежить від ефективності системи менеджменту. Цей процес обумовлюється не тільки наявністю ресурсів, але і їхнім розподілом, використанням та своєчасним поповненням. У цих умовах виробничий потенціал підприємства необхідно розглядати як об'єкт управління, причому метою останнього є як формування і функціонування потенціалу для виробництва продукції, так і забезпечення змін у складі, структурі, величині економічного потенціалу з урахуванням умов зовнішнього середовища.

Процес управління виробничим потенціалом підприємства відрізняється складністю функцій і елементів. Система управління виробничим потенціалом підприємства виконує такі функції, як планування, організація, аналіз, регулювання, облік і контроль. Виконання цих функцій здійснюється завдяки прийняттю управлінських рішень, які повинні бути своєчасними й обґрунтованими.

Механізм управління виробничим потенціалом використовується в практиці функціонування промислового підприємства постійно і безперервно під час розробки та прийняття управлінського рішення, пов'язаного з виробничо-господарською діяльністю підприємства. До структури механізму управління виробничим потенціалом промислового підприємства входять такі елементи:

1. Об'єкт управління — виробничий потенціал промислового підприємства.

2. Мета управління — розвиток виробничого потенціалу.

3. Критерії управління — система показників, що забезпечують моніторинг стану і рівня розвитку елементів виробничого потенціалу промислового підприємства.

4. Суб'єкти управління — елементи виробничого потенціалу.

5. Методи і напрями управління — залучення, використання та нарощування виробничого потенціалу.

6. Ресурси управління — матеріальні і фінансові ресурси, соціальний та організаційний потенціали, під час використання яких реалізується обраний метод управління і забезпечується досягнення поставленої мети.

Отже, система управління виробничим потенціалом промислового підприємства є складним управлінським процесом, інтегрованим у загальну систему менеджменту промисловим підприємством, підпорядкованим стратегічній меті управління виробничим потенціалом і орієнтованим на досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку підприємства загалом і на підвищення результативності діяльності промислового підприємства зокрема.

Концепція управління виробничим потенціалом формується в межах стратегії підвищення результативності діяльності промислового підприємства, що обумовлює їхній тісний взаємозв'язок (рис. 1).

Запропонована концепція формування механізму управління виробничою діяльністю на основі збалансованого виробничого потенціалу охоплює такі основні положення:

1. Виробнича активність повинна відповідати можливим вимогам та потребам ринку.

2. Дотримання збалансованості між виробничою активністю і виробничим потенціалом.

3. Забезпечення відповідності між організаційно-технічними умовами виробництва і виробничим потенціалом.

4. Механізм управління виробничою активністю повинен враховувати рівень ризику невиконання виробничої програми або перевищення планованих витрат.

5. Прийняття рішень ґрунтується на використанні економіко-математичних моделей.

Водночас процес управління повинен усувати причини невідповідності наявного у підприємства потенціалу вимогам навколишнього середовища. Цей процес орієнтований на перспективу й організовується відповідно до вимог та тенденцій змін факторів зовнішнього середовища. Це вимагає чіткого уявлення про потенційні і реальні можливості підприємства, уміння правильно оцінити їхню сукупну величину, ступінь використання та напрями розвитку як продукції, так і самого підприємства, тобто йдеться про пошук напрямів формування конкурентних переваг.

Отже, управління виробничим потенціалом лежить в основі забезпечення конкурентоспроможності підприємства, і ми розглядаємо його як сукупність можливостей та резервів розвитку підприємства під час використання системи факторів впливу, що перебувають як на підприємстві, так і за його межами. Водночас ці аспекти взаємообумовлені, а формальні процедури такі:

– оцінка поточного і цільового (нормативного) рівня потенціалу;
– аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають потенціал підприємства та його розвиток;

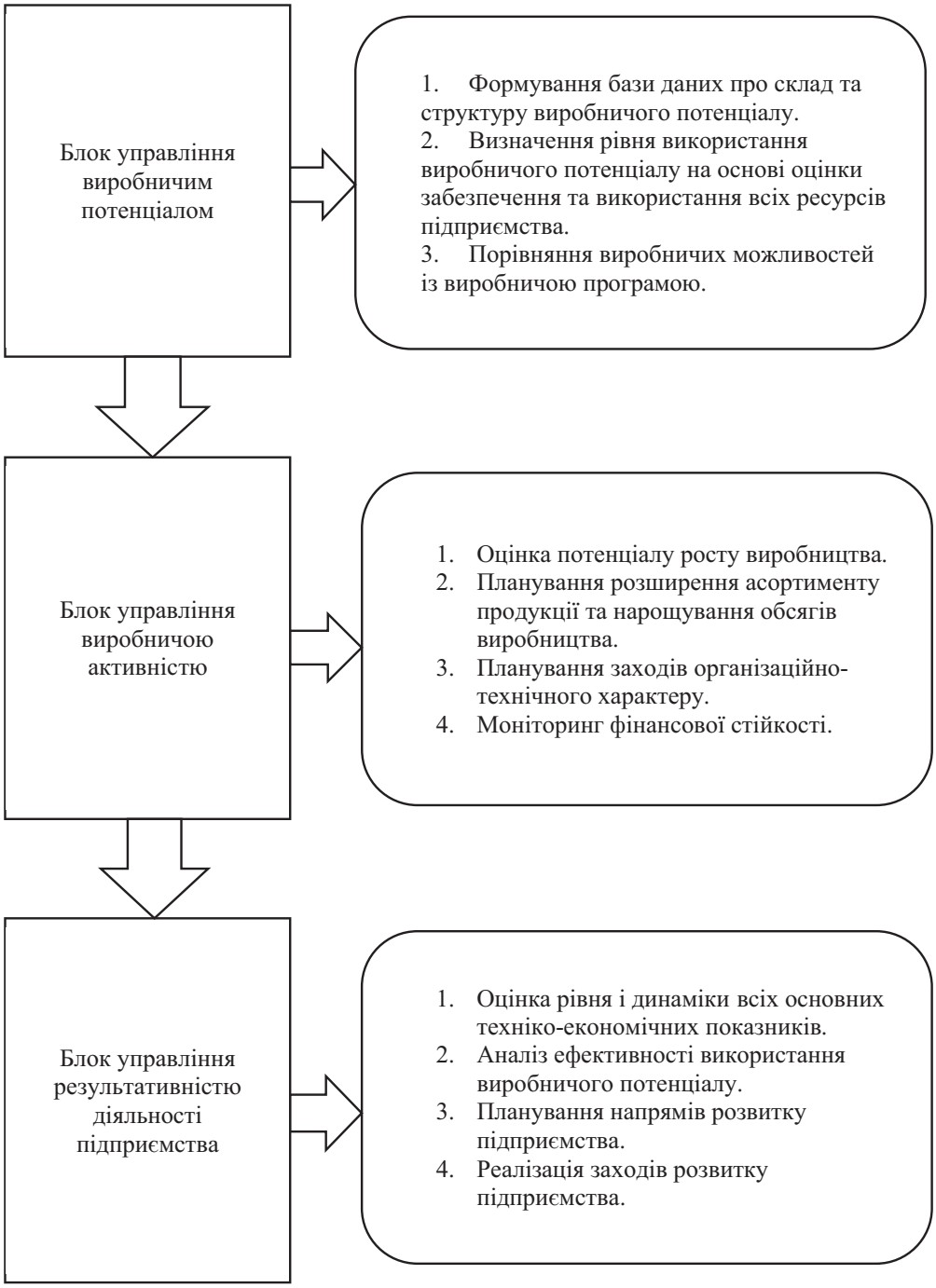

Рис 1. Формування концепції управління виробничим потенціалом

– ранжування і відбір факторів, що впливають на формування і/або розвиток потенціалу підприємства та його функціонування;

– раціоналізація забезпеченості елементів потенціалу необхідними ресурсами та компетенціями;
– оцінка виробничої активності підприємства;
– визначення напрямів підвищення виробничої активності і виробничого потенціалу;
– розробка програми заходів щодо підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства для забезпечення його розвитку.

Актуальність управління виробничим потенціалом підприємства визначила необхідність створення моделі, яка дає змогу управляти цим потенціалом, використовуючи алгоритмічний інструментарій. Відповідно до того, що концентрованим виразом процесу управління є управлінське рішення, модель управління виробничим потенціалом підприємства є управлінським рішенням щодо підвищення ефективності використання потенціалу.

На першій стадії процесу управління виробничим потенціалом підприємства чітко відстежуються такі функції:
– економічний аналіз як комплекс робіт із метою оцінки досягнутих результатів, виявлення внутрішніх і зовнішніх резервів подальшого розвитку;
– прогнозування як сукупність гіпотез, сценаріїв і моделей економічних процесів, які можуть бути в майбутньому. Прогнози зазвичай мають декілька варіантів, які дають змогу обґрунтувати різноманітні альтернативні способи подальших дій і вибрати кращі з них;
– прийняття рішень як сукупність способів досягнення цілей і завдань, які виникають перед підприємством.

Без оцінки реальних можливостей підприємства практично неможливо досягти підвищення конкурентоспроможності бізнесу, подолати кризові ситуації в економічному розвитку. Моніторинг і кількісна оцінка потенціалу розвитку підприємства допомагають виявити пріоритетні проблеми та шляхи вирішення.

Планування розвитку потенціалу підприємства передбачає охоплення цілої низки таких етапів, як:
– оцінка структури, динаміки та ефективності використання виробничих ресурсів і можливостей підприємства, його частки або зайнятого положення на ринку;
– визначення рівня конкурентоспроможності основних видів продукції, самого підприємства і його сукупного капіталу;
– аналіз наявних виробничих резервів і втрат економічних ресурсів на підприємстві;
– вибір основної стратегії і тактики розвитку потенціалу підприємства;
– планування розвитку потенціалу підприємства з урахуванням обраних перспективних цілей і наявних обмежень ресурсів;
– здійснення запланованих заходів, пов’язаних із забезпеченням економічного зростання та розвитком потенціалу підприємства [3].

Виробничий потенціал підприємства має динамічну форму, змінюється з плином часу залежно від умов, тому управління виробничим потенціалом підприємства не має чітко поставлених тимчасових рамок.

Рис. 2. Вплив інструментів управління виробничим потенціалом на результативність діяльності підприємства

Механізм розвитку виробничого потенціалу підприємства чітко й органічно повинен вписуватися в систему управління підприємством та конкретизуватися спеціально сформованою системою управління, котра підпорядковується встановленій місії підприємства.

Висновки. Механізм управління виробничим потенціалом — це складова частина загального процесу управління підприємством. Управління формуванням і розвитком виробничого потенціалу підприємства залежить від ефективності системи менеджменту. Механізм управління виробничим потенціалом промислового підприємства — це складна управлінська підсистема, інтегрована в загальну систему менеджменту промисловим підприємством, підпорядкована стратегічній меті управління виробничим потенціалом і орієнтована на досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку підприємства загалом, на підвищення результативності діяльності промислового підприємства зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганущак-Єфіменко Л. М. Система ефективного управління розвитком інноваційного потенціалу в умовах прогнозованих ризиків. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2011. № 9. С. 66–70. URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/frvu_2011_9_15.
2. Краснокутська Н. С. Концепція ціннісно-орієнтованого управління потенціалом підприємства. *Економічна теорія та теорія економічної думки. Актуальні проблеми економіки.* 2012. № 8 (134). С. 23–29.
3. Кривончак О. В., Фурман Н. В. Шляхи покращення використання виробничого потенціалу підприємства. *Наука й економіка*. 2015. № 2 (38). С. 49–52.
4. Тюленєва Ю. В., Сичков О. Л. Оцінка ефективності управління виробничим потенціалом підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 5. С. 126–129.

REFERENCES

1. Hanushchak-Iefimenko, L. M. (2011). Systema efektyvnoho upravlinnia rozvytkom innovatsiinoho potentsialu v umovakh prohnozovanykh ryzykiv: Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, 9, 66–70. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/ UJRN/frvu_2011_9_15 (in Ukrainian).
2. Krasnokutska, N. S. (2012). Kontseptsiia tsinnisno-oriientovanoho upravlinnia potentsialom pidpryiemstva: Ekonomichna teoriia ta teoriia ekonomichnoi dumky. Aktualni problemy ekonomiky, 8 (134), 23–29 (in Ukrainian).
3. Kryvonchak, O. V., & Furman, N. V. (2015). Shliakhy pokrashchennia vykorystannia vyrobnychoho potentsialu pidpryiemstva: Nauka y ekonomika, 2 (38), 49–52 (in Ukrainian).
4. Tiulenieva, Yu. V., & Sychkov, O. L. (2015). Otsinka efektyvnosti upravlinnia vyrobnychym potentsialom pidpryiemstva: Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, 5, 126–129 (in Ukrainian).

doi: 10.32403/1998-6912-2019-1-58-132-139

APPLICATION OF TOOLS FOR PRODUCTION POTENTIAL MANAGEMENT WITH THE AIM OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE ACTIVITY

L. Yo. Kobryn

Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
kobrynlesya@gmail.com

The article presents the development of theoretical and practical recommendations for the use of tools for the production potential management in order to increase the efficiency of the enterprise on the basis of growth of its production activity, taking into account external and internal factors of the development. The system of the enterprise production potential management performs functions such as planning, organization, analysis, regulation, accounting and control. These functions are carried out through making management decisions, which must be timely and reasonable. The management process should eliminate the causes of inconsistency of the company's potential to meet the environmental requirements. This process is oriented towards the future and is organized on the basis of requirements and trends of changes in environmental factors. This requires a clear idea of the potential and real possibilities of the enterprise, the ability to assess their total value correctly, the degree of usage and the direction of development of both the product and the enterprise itself, that is, it is about seeking directions for the formation of competitive advantages.

Thus, the management of production potential is at the basis of ensuring the competitiveness of the enterprise, and it is considered as a set of opportunities and reserves of the enterprise development, using the system of factors of influence, located both at the enterprise and beyond. Without an assessment of the real possibilities of the enterprise, it is almost impossible to increase the business competitiveness, to overcome the crisis situation in the economic development. Monitoring and quantifying the potential of the enterprise development helps to identify priority issues and solutions.

The production potential of the enterprise has a dynamic form, it changes over time, depending on the conditions, therefore the management of the production potential of the enterprise does not have a clearly set time frame.

Keywords: *production potential, enterprise development, production activity, enterprise resources, management, planning, analysis, assessment, factors, enterprise, market, competitiveness.*

Стаття надійшла до редакції 22.02.2019
Received 22.02.2019